

Морачов Олександр Володимирович,
аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Національного університету «Одеська політехніка»,
пр. Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна
ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0004-6044-3222>
e-mail a.v.morachev@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ У ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ «КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА» ЯК ОБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. У статті стверджується, що в наукових джерелах відсутній єдиний підхід до визначення поняття «курортно-рекреаційна сфера», також існує підміна, ототожнення категорій, до яких належить дане поняття. Зміст поняття «курортно-рекреаційна сфера» доцільно розкривати, виходячи із використання різних науково-методичних підходів, а саме антропологічного, інституціонально-правового і суто теоретичного. Виходячи з антропологічного підходу доцільно вважати курортно-рекреаційну сферу такою сферою, функціонування якої направлене на відновлення психічних та фізичних сил людини у наслідок різних впливів зовнішнього середовища.

У статті зроблено висновок, що інституціонально-правовий підхід дає підстави стверджувати, що на функціонування курортно-рекреаційної сфери впливає діяльність органів публічної влади різних рівнів. Саме вони виробляють і реалізують політику із забезпечення можливостей збереження та відновлення здоров'я громадян, здійснюють управління чи регулювання закладів охорони здоров'я, відпочинку, курортів та інших закладів тих галузей, що сприяють здійсненню рекреації людини. У статті наголошується, що саме органи влади встановлюють державні стандарти та нормативи щодо діяльності вище названих закладів, та умов і рівнів відновлення і збереження здоров'я людей.

У статті запропоновано вважати, що до різного роду підприємств, установ, діяльність яких направлена на рекреацію людини можна застосувати твердження, що вони належать до об'єктів курортно-рекреаційної сфери. Курортно-рекреаційна сфера не є ні галуззю економіки, ні кооперацією, вона є більш широким поняттям, що стосується різних (абстрактних і конкретних) складових життя, де доцільно застосовувати термін «сфера».

У статті стверджується, що виходячи з системного підходу, курортно-рекреаційну сферу можна розглядати як підсистему у системі громадського здоров'я, яка у свою чергу може розглядатися підсистемою охорони здоров'я. Оскільки названі системи є складними, тобто реалізують не одну мету, то визначення елементів системи може бути здійснено за різними критеріями.

Ключові слова: публічне управління, рекреація людини, курортно-рекреаційна сфера, курортно-рекреаційна галузь, публічне управління у сфері, система громадського здоров'я, система охорони здоров'я.

© Морачов О. В., 2025

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

Як цитувати: Морачов О. В. Теоретичні підходи у визначенні поняття «курортно-рекреаційна сфера» як об'єкта публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2025. Вип. 2 (81). С. 234–246. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-2-14>

Вступ. Питання збереження та відновлення здоров'я людей в Україні є на сьогодні досить складним і у той же час актуальним. Воно набуло більшої гостроти після світової епідемії та у результаті ведення війни на території нашої держави. Діяльність тих закладів, які забезпечують здійснення рекреаційних заходів, входить в поняття курортно-рекреаційної сфери. Кількість людей на сьогодні, які потребують не лише медикаментозного лікування, а і відновлення фізичних та психічних сил незрівнянно зросла, практично цього потребують усі жителі України. У зв'язку з цим необхідне вироблення державної рекреаційної політики з урахуванням тих викликів, які поставила перед державою і людьми війна. Ще з моменту окупації Криму кількість курортно-рекреаційних зон всередині держави значно зменшилася. А кожен рік війни веде до того, що необхідність у рекреації людей буде збільшуватися, при тому, що дана сфера не здатна забезпечити усі потреби громадян. У зв'язку з цим державне регулювання курортно-рекреаційною сферою з пріоритетністю відновлення здоров'я нації повинно бути направлене на розширення можливостей органів влади сприяти роботі об'єктів даної сфери. До того ж відновлення і збереження здоров'я людини не полягає лише у курортному лікуванні та відпочинку. Форм і методів відновлення здоров'я може бути багато, і ті заклади, що забезпечують надання відповідних послуг можуть бути віднесені до закладів курортно-рекреаційної сфери. Тому існує необхідність щодо визначення меж і складових курортно-рекреаційної сфери, особливостей і умов діяльності її закладів. На сьогодні ця система не є достатньо цілісною і потребує удосконалення як законодавчого регулювання так і економічної підтримки для тих видів діяльності, які б можна було віднести до курортно-рекреаційної сфери, а таким чином вона повинна бути однозначно окресленою.

Огляд літератури. Питання курортно-рекреаційної сфери широко розглядається у наукових працях цілого ряду дослідників. У вітчизняних наукових пошуках це питання є більш дослідженим у економічній науці. Там дану сферу розглядають переважно як галузь економічної діяльності, яка має певну специфіку, чи як сферу, у якій надаються відповідні послуги населенню. Оскільки діяльність закладів, підприємств, що надають курортно-рекреаційні послуги відноситься до різних галузей економіки, то підходи у визначенні даної сфери у різних дослідників суттєво різняться. Саме економічні аспекти є основними у дослідженнях даної теми. Так, питання, що відносяться до функціонування об'єктів курортно-рекреаційної сфери широко були висвітлені у роботах таких науковців як А. Алієва [1], К. Бабов [2], Т. Безверхнюк [2], В. Величко [3], М. Дроботова [5], А. Омельченко [5], В. Опалько [5], О. Тищенко [16], О. Цуркан [2] та багатьох інших. Це як правило питання надходження до бюджетів, специфіки сплати податків тощо. Однак усе це переважно стосується лише курортної інфраструктури, а не процесу забезпечення рекреації людей.

Питання функціонування курортно-рекреаційної сфери у науці публічного управління є мало дослідженим, хоча в останні роки зі зростанням актуальності даного питання через довготривалість війни і ускладнення її наслідків у всіх сферах, у тому числі пов'язаних зі збереженням та відновленням здоров'я населення, науковий пошук у цьому напрямі значно активізувався. Дослідженню питань впливу органів публічної влади на діяльність і розвиток закладів курортно-рекреаційної сфери присвячені роботи Х. Косової [9], Н. Колісніченко [10], Л. Мельник [12], М. Попова [10], Н. Яцук [18] та інших. Питання рекреації здоров'я людей постає дедалі актуальніше і вимагає зміни підходів органів влади щодо своєї діяльності. Проте єдиного розуміння що відноситься до даної сфери і який вплив на неї можуть здійснювати органи державної влади і місцевого самоврядування не існує.

Метою статті стало розкриття змісту поняття «курортно-рекреаційна сфера» як об'єкта публічного управління та визначення місця сфери в державному регулюванні системи громадського здоров'я.

Методологія дослідження Для визначення змісту поняття «курортно-рекреаційна сфера» були використані антропологічний, інституціонально-правовий та суто теоретичний підходи. Було застосовано логічний метод співвідношень категорії та поняття для з'ясування сутності поняття «курортно-рекреаційна сфера». Системний підхід був застосований для визначення місця курортно-рекреаційної сфери у системі громадського здоров'я, як складної системи, що регулюється відповідним законодавством України.

Основні результати дослідження. Для розуміння поняття «курортно-рекреаційна сфера» доцільно використати ряд підходів. Зокрема, антропологічний підхід вказує на зміст поняття «рекреація», тобто відновлення, яке передбачає для людини відновлення психічних та фізичних сил у наслідок різних впливів середовища, зокрема, після фізичного виснаження, навантажень спричинених урбанізацією, різних проявів стресів тощо. Рекреація громадян певної держави здійснюється у відповідних закладах, на певних територіях, оскільки несе направленість на збереження та відновлення здоров'я людини, її сил. Такі заклади і території мають специфіку свого функціонування, як, наприклад, курортні заклади, і тому вимагають при виробленні нормативно-правових актів, що регулюють їх діяльність, врахування специфіки даної сфери.

Курортно-рекреаційна сфера тісно пов'язана з із громадським здоров'ям, вона є для органів публічного управління, що виробляють політику з даного напрямку, певним інструментом боротьби з «хворобами цивілізації» громадян (синдром вигорання, гіподинамія, серцево-судинні патології). Саме це органи публічної влади у визначенні меж впливу своєї діяльності на об'єкти курортно-рекреаційної сфери повинні враховувати при виробленні і реалізації відповідної політики. Як зазначає Н. Яцук: «Державне регулювання рекреаційною сферою стає необхідною умовою для виконання основного завдання державного управління – забезпечення соціокультурної рівноваги суспільства» [18]. Тобто, саме на це направлені впливи органів влади у зазначеній сфері.

Виходячи з того що забезпечення можливостей відновлення здоров'я громадян через створення умов функціонування закладів охорони здоров'я, відпо-

чинку, курортів залежить від діяльності органів публічної влади різних рівнів, доцільно розглядати поняття «курортно-рекреаційна сфера», виходячи з інституційно-правового аспекту. Такий підхід полягає в тому, що саме органи влади встановлюють державні стандарти та нормативи щодо діяльності вище названих закладів, та умов відновлення і збереження здоров'я людей. При цьому політика держави має бути такою, щоб курортно-рекреаційна сфера розглядалася як частина тих чи інших складових її функціонування і навіть національної безпеки, оскільки це збереження генофонду та зниження рівня інвалідності населення.

Лише ці два зазначені підходи, що підводять до третього – суто теоретичного, вказують на складність визначення поняття «курортно-рекреаційна сфера». Але не доцільно використовувати лише якийсь один підхід, оскільки це звужує зміст поняття. Тому в наукових дослідженнях даного питання у різних авторів існують різні категоріальні класифікації даного поняття, визначаючи її як явище, діяльність, галузь, надання послуг, систему тощо (табл.).

Так, зокрема, Л. Мельник зазначає, що «курортно-рекреаційна сфера, яка є одночасно соціальним і економічним явищем» [12], все ж має ту специфіку, що вона поряд з іншими галузями може значною мірою впливати на структуру економіки. Зрозуміло, що при цьому автор робить акцент саме на курортній складовій, а не на рекреаційній, оскільки вказує, що розвиток такої сфери сприяє зростанню виробництва в тих галузях економіки, які є суміжними, наприклад, торгівля, транспорт тощо. Тобто Л. Мельник розглядає курортно-рекреаційна сферу, виходячи з суто економічної природи даного поняття, зазначаючи також, що ця сфера впливає і на зайнятість населення. При цьому значною мірою не враховуються моменти щодо відновлення фізичного і психічного стану, які є до того ж і потенціалом трудового ресурсу.

Певною мірою схожий підхід у своїх дослідженнях використовує і О. Тищенко, визначаючи курортно-рекреаційну сферу як «надання відповідних послуг – як лікувально-оздоровчих, так й супутніх» [16, с.99]. У дослідженні цієї сфери підхід автора є досить близьким до того, на що вказує Л. Мельник, тобто на розвиток також суміжних галузей, акцентуючи погляд саме на наданні послуг, зокрема з харчування, проживання тощо. При цьому наголос здійснюється на наповненні дохідної частини місцевих бюджетів, оскільки сплата податків за їх розподілом відповідно до чинного законодавства здійснюється господарюючими суб'єктами також до бюджетів тих рад, де розміщені курортні об'єкти. І, хоча економічна основа є пріоритетною в дослідженні О. Тищенко курортно-рекреаційної сфери, усе ж категоріальне поняття є дещо звуженим аж до діяльності з надання послуг.

Також як сферу послуг розглядають зазначене питання М. Дроботова, В. Опалько та А. Омельченко, називаючи саме антропологічну складову основою у характеристиці сфери: «задоволення потреб людей у відпочинку, оздоровленні та рекреації» [5]. Поряд з тим, досліджуючи дану сферу ці науковці також вказують не те, що вона направлена на поєднання різних видів діяльності, і також у результаті відносять її до сфери послуг. Такими послугами автори, крім вище приведених у інших дослідників, називають також велнес-послуги, спортивні заходи, екскурсії тощо. Характеризуючи дану сферу, автори як підсумок вка-

Таблиця

Категорії і зміст поняття «курортно-рекреаційна сфера»

Table

Categories and content of the concept of «resort and recreational sphere»

Автор / Author	Категорія поняття / Concept category	Коротка характеристика сфери / A brief description of the field
Л. Мельник [12]	Соціальне і економічне явище	Сприяння росту виробництва в галузях економіки, що є дотичними до сфери
О. Тищенко [16]	Надання послуг	Надання лікувально-оздоровчих послуг, послуг проживання, харчування тощо
А. Алієва [1]	Вид діяльності	Специфіка у побудові ланцюга створення вартості через ресурсну базу
М. Дроботова, В. Опалько, А. Омельченко [5]	Сфера послуг	Задоволення потреб людей у відпочинку, оздоровленні та рекреації
Т. Безверхнюк, К. Бабов, О. Цуркан [2]	Діяльність підприємств різних галузей	Діяльність підприємств більше як 50 галузей: заклади охорони здоров'я, заклади проживання, харчування тощо
В. Камінецький	Курортно-рекреаційна галузь	Соціальна функція держави направлена на економічні чинники вибору курортно-рекреаційних послуг
П. Жук [6]	Система кооперування суб'єктів господарювання	Співпраця, узгодження діяльності суб'єктів господарювання у різних сферах, галузях, що породжують профільні комплексні утворення
Х. Коєва [9]	Складова системи охорони здоров'я	Оздоровлення населення, реабілітація після хвороб, травм. Профілактика захворювань у населення

Джерело: розробка автора

Source: author's development

зують, що у результаті її функціонування підвищується рівень життя населення. Це також певною мірою вказує на економічний підтекст характеристики курортно-рекреаційної сфери. І хоча автори у більшості розглядають надання таких послуг, як відпочинок, що передбачає оздоровлення, все ж роблять висновок, що курортно-рекреаційна сфера є «невід'ємною частиною сфери послуг, яка робить значний внесок у економіку» [5]. Тобто розуміння даної сфери базується переважно на суто економічних поняттях.

Саме економічні підходи переважають у дослідженнях науковців і близькою за своєю суттю туристично-рекреаційної сфери. Так, у своїх роботах А. Алієва зазначає, що «туристично-рекреаційна сфера відрізняється від інших видів діяльності» [1, с.231], тобто авторка ототожнює сферу з видом діяльності, що має хоча і має свою специфіку, як і кожна сфера, цю специфіку науковець вбачає у формуванні вартості. Тобто у переважній більшості досліджень питань, пов'язаних з рекреацією в економічній науці практично не враховується ні антропологічний, ні інституціональний підхід у визначенні поняття «курортно-рекреаційна сфера». Визначення авторами сфери, як виду діяльності, хоч і спе-

цифічного, чи галузі черговий раз вказує на з'ясування сутності поняття лише через економічний прояв функціонування цієї сфери.

Тобто, доцільно було б у дослідженнях економічної складової функціонування сфери вказати і на медичний (лікувальний) підхід у розумінні змісту поняття «курортно-рекреаційна сфера», оскільки дана сфери ресурсно залежать від наявності природних факторів, де можуть бути розміщені її об'єкти. Для курортної складової – це «природний стаціонар» (мінеральні води, лікувальні грязі, клімат). Використання поняття функціонування для сфери при цьому стає цілком очевидним, оскільки управління нею передбачає виконання ряду головних управлінських функцій: «економічних, соціальних, політико-адміністративних» [15, с.57]. Тобто у функціонуванні курортно-рекреаційної сфери реалізуються соціальні функції держави, як, наприклад, розробка програм захисту інвалідів, малозабезпечених тощо, що може стосуватися специфіки функціонування даної сфери. Окремо слід наголосити, що саме існування курортно-рекреаційної сфери передбачає реалізацію такої політико-адміністративної функції держави як «формування громадсько-правової відповідальності» [15, с. 63]. Це пов'язано з тим, що сама сфера може існувати лише при умові направленості, відповідальності суспільства за збереження здоров'я, а відповідно усіх органів публічної влади, що виробляють і реалізують політику з даного питання. Виходячи з того, що регулювання чи управління курортно-рекреаційною сферою є однією з функцій публічного управління, з точки зору врахування інституціонально-правового підходу постає питання про співвідносність соціальних і економічних функцій держави у змісті поняття «курортно-рекреаційна сфера». У цілому реалізація цих функцій тісно взаємопов'язана, і існування даної сфери передбачає їх невід'ємне поєднання, комплексність.

Комплексно визначають поняття «курортно-рекреаційна сфера» Т. Безверхнюк, К. Бабов, О. Цуркан, наголошуючи, що вона «пов'язана з діяльністю підприємств більше як 50 галузей (заклади охорони здоров'я, заклади проживання, харчування, торгівлі, побутових послуг, туристичні агентства, спортивні заклади, транспортні підприємства, фермерські господарства тощо)» [2, с. 463]. Дані науковці підкреслюють більш широкий зміст у розумінні сфери порівняно з галуззю. І саме такий підхід є близьким до розуміння публічного управління даною сферою. Публічне управління в кожній галузі передбачає виконання конкретних управлінських функцій, що впливають з головних [15, с. 56]. В. Камінецький у дослідженнях державного регулювання даної сфери все ж використовує одночасно і термін «курортно-рекреаційна діяльність» [8, с.118] і термін «курортно-рекреаційна сфера» [8, с.110], певною мірою отожднюючи дані поняття без розкриття їх змісту. В інших своїх дослідженнях, а зокрема конкретних функцій держави, автор використовує термін «курортно-рекреаційна галузь» [7, с.91], вказуючи що ця сфера передусім пов'язана з реалізацією соціальної функції державного управління. Проте цей соціальний аспект В. Камінецький розглядає лише виходячи рівня доходів населення, що у свою чергу зумовлює «можливість вибору курортно-рекреаційних послуг» [7, с.91]. Тобто знов, наголошуючи на соціальному прояві функціонування сфери, її визначення автор зводить до надання по-

слуг. Виходячи з такого твердження постає суто термінологічне і категоріальне питання щодо правильності використання категорій сфера і галузь. Ототожнення понять «сфера» та «галузь» використовують у своїх дослідженнях державного управління рекреаційним туризмом С. Майстро та С. Домбровська [11, с.10]. Н. Колісніченко та М. Попов у дослідженнях «публічного управління туристично-рекреаційною сферою у період післявоєнного відновлення» [10, с.29] послуговуються виключно терміном «сфера» для того, щоб підкреслити багатоаспектність поняття. До того ж автори наголошують на застосуванні комплексного підходу у регулюванні органами публічної влади даної сфери, хоча акцент все ж роблять на публічному управлінні рекреаційними ресурсами.

Таким чином виникає потреба у чіткому розмежуванні термінів «сфера» і «галузь», стосовно процесів з відновлення, збереження здоров'я через мережу курортних об'єктів. Як вказують сучасні термінологічні словники української мови терміни «галузь» і «сфера» застосовуються для поєднання спільності значень, певної сукупності «фактів, явищ, занять, що становлять окрему сторону людської діяльності, людських інтересів» [4]. Усе ж галузь прийнято сприймати як таку сукупність підприємств, організацій або видів діяльності, які об'єднані «спільними ознаками, що стосуються певної сфери економіки, науки, виробництва чи суспільного життя, наприклад, сільського господарства, ІТ-галузь або права галузь. Вона визначає певну сферу людської діяльності та групу споріднених спеціальностей або виробництв» [4]. Тобто, саме сукупність, що поєднана спорідненістю, що хоч і стосується різних галузей утворює сферу. Тобто в окремих випадках «сфера» і «галузь» можуть використовуватися як тотожні категорії, все ж вони є дещо різними: «галузь – для конкретних ділянок виробництва чи науки (галузь машинобудування, фізики), а сфера – для ширших, часто абстрактних сфер життя, діяльності, знань (сфера послуг, духовна сфера, сфера впливу)» [14]. Таким чином, використовуючи термін «курортно-рекреаційна сфера», і розкриваючи зміст цього поняття, доцільно виходити не з конкретних галузей, а з поєднання різних складових в єдине поняття. Таким чином категоріальне поняття «сфера» містить у собі сукупність як конкретних так і абстрактних понять. Варто зазначити, що у визначенні понять, пов'язаних з рекреацією, існують також великі відмінності у використанні категорій. Зокрема, В. Величко, розглядаючи сферу рекреаційних послуг, застосовує системний підхід для розкриття даного поняття, зазначаючи, що вона є «підсистемою більш великого структурного утворення – сфери відпочинку» [3, с.86]. Таким чином авторка наголошує на системному підході у розумінні сфер щодо рекреації людини. І хоча в цілому використання системного підходу є цілком логічним для поняття «сфера», усе ж співвідносність визначених підсистеми і надсистеми є дискусійним.

Тому доцільним видається застосування системного підходу, який використовує П. Жук у дослідження туристично-рекреаційної сфери, зазначаючи, що вона є «системою кооперування суб'єктів господарювання невиробничої та виробничої сфер» [6, с.18]. При цьому автор зазначає, що така система містить поєднання міжгалузевих послуг, об'єктів, що виступають у вигляді цілісного, комплексного утворення. Тобто, виходячи з методів дослідження автора, системний підхід можна повною мірою використати і для розкриття змісту поняття «курортно-ре-

креаційна сфера», оскільки дані поняття є близькими через рекреаційну складову, хоча яким саме способом досягається рекреація є різні. При цьому курортно-рекреаційну сферу можна розглядати як складову іншої системи та визначати її елементи. Саме так у своїх роботах курортно-рекреаційну сферу досліджує Х. Косва, вказуючи, що вона «використовується як важлива складова системи охорони здоров'я для оздоровлення, реабілітації після хвороб, травм, а також для профілактики захворювань у населення» [9, с.33]. Однак, на наш погляд, система охорони здоров'я є більш широким поняттям, а саме надсистемою, і однією з її складових є система громадського здоров'я, до якого елементом, а точніше підсистемою і має входити курортно-рекреаційна сфера (рис.).

Рисунок. Схема системного сприйняття курортно-рекреаційної сфери
Figure. Scheme of systemic perception of the resort and recreational sphere
Джерело: розробка автора

Як систему громадське здоров'я визначає і законодавство України. У частині 37 статті 1 Закону України «Про систему громадського здоров'я» зазначається, що «система громадського здоров'я – комплекс інструментів та заходів» [13], проте, Закон не вказує ні інших елементів цієї системи, ні інших комплексів, які б можна було розглядати як підсистеми. До того ж система не є комплексом, оскільки останнє є поєднанням складових різного роду, а система відрізняється властивістю емерджентності, тобто набуває нової якості, якої не має жоден з елементів системи [17, с. 14-15].

У Законі «Про систему громадського здоров'я» все ж наголошується на суб'єктно-об'єктних зв'язках, які виникають в управлінні будь-якою системою [17, с.53]. До того ж непрямо Закон усе ж визначає основну мету системи громадського здоров'я, якою можна вважати «захист і зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення» [13]. Саме мета

системи визначає її елементи. Науковець із Великобританії Д. Кілінг у своїй роботі стосовно урядового управління значною мірою наголошує також на використанні системного підходу щодо розуміння управління різними сферами [20, с. 59-63]. Системний підхід є лише способом зрозуміти природу, сутність процесу чи явища, а управління системою завжди здійснюється шляхом внутрішніх чи зовнішніх впливів. Залежно від того як органи публічної влади впливають на систему, здійснюється відповідно чи публічне управління, чи регулювання.

Тому доцільно розглядати систему громадського здоров'я як певний комплекс елементів, що направлені на об'єднання зусиль суспільства, які у свою чергу спрямовані на профілактику захворювань, зміцнення здоров'я населення та збільшення тривалості життя, що реалізується через державні органи, медичні заклади та громадські організації тощо. Такі елементи системи містять у собі ознаки, пов'язані з використанням даних різних соціальних сфер, наукових досягнень, досліджень. Для елементів системи важлива їх взаємодія, яка може проявлятися у різного роду комунікаціях щодо збереження здоров'я всіх громадян, запобігання хворобам шляхом впливу на фактори внутрішнього і зовнішнього середовища. Саме не окремим елементом, а підсистемою в цій системі може виступати курортно-рекреаційна сфера. Тому «санаторії, профілакторії та інші заклади [що] надають медичні та оздоровчі послуги, що регулюються законодавством у сфері охорони здоров'я та публічного управління» [9, с.33] можуть розглядатися як елементи структури такої системи. Хоча у складній системі, якою є курортно-рекреаційна сфера, можуть бути визначені і зовсім інші елементи за різними критеріями, що направлені на реалізацію мети та завдань системи. Розгляд курортно-рекреаційної сфери як елемента системи громадського здоров'я (Public Health) [19;21] – це використання системного підходу для побудови моделі «керування здоров'ям». Оскільки модель побудови системи громадського здоров'я не передбачає лікування конкретної людини, то її метою є захист та покращенні здоров'я всіх, тому дана система не може містити лише певні заклади, її підсистеми носять більш абстрактний характер, оскільки зусилля різних за природою елементів мають бути направлені на подовження життя, зміцнення здоров'я, відновлення сил людей, що іноді має абстрактний підтекст, проте вимагає встановлення конкретних норм органами публічної влади. Саме з такої точки зору курортно-рекреаційна сфера буде виступати основною складовою у системі громадського здоров'я.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень.

Зміст поняття «курортно-рекреаційна сфера» доцільно розглядати, застосовуючи різні науково-методичні підходи, зокрема, антропологічний, інституціонально-правовий і суто теоретичний. Виходячи з антропологічного підходу доцільно вважати курортно-рекреаційну сферу такою, що її функціонування направлене на відновлення психічних та фізичних сил людини у наслідок різних впливів зовнішнього середовища.

Інституціонально-правовий підхід вказує первинно на сферу діяльності органів публічної влади різних рівнів щодо забезпечення можливостей збереження та відновлення здоров'я громадян через вироблення та реалізацію політики щодо функціонування закладів охорони здоров'я, відпочинку, курортів

та інших закладів тих галузей, що сприяють здійсненню рекреації людини. Доцільно наголосити, що саме органи влади встановлюють державні стандарти та нормативи щодо діяльності вище названих закладів (об'єктів курортно-рекреаційної сфери), та умов і рівнів відновлення і збереження здоров'я людей.

Використання суто теоретичного підходу дало підстави стверджувати, що у наукових дослідженнях не існує чіткого визначення поняття «курортно-рекреаційна сфера», більш того не існує чіткої категорії для розкриття змісту даного поняття. Дослідження дають підстави стверджувати що курортно-рекреаційну сферу не доцільно розглядати ні як галузь економіки, ні як надання послуг, оскільки сфера є більш широким, і не лише економічним поняттям, воно стосується і абстрактних складових життя, де саме доцільно застосовувати термін «сфера».

Застосування системного підходу вказало, що курортно-рекреаційну сферу можна розглядати як підсистему у системі громадського здоров'я, яка у свою чергу може розглядатися підсистемою охорони здоров'я. Оскільки названі системи є складними, тобто реалізують не одну мету, то визначення елементів системи може бути здійснено за різними критеріями. Саме формулювання цілей функціонування курортно-рекреаційної сфери як системи та визначення елементів системи у відповідності до цих цілей і може бути напрямом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алієва А. Ю. Сучасні бізнес-моделі розвитку туристично-рекреаційної сфери в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5(1). С. 228-235. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-1-27>
2. Безверхнюк Т., Бабов К., Цуркан О. Ресурсне забезпечення післявоєнного відновлення та розвитку України: потенціал курортно-рекреаційної сфери. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2022. № 6(8). С. 459-470. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-459-470](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-459-470)
3. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посібник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.
4. Галузь – слововживання. URL: <https://goroh.pp.ua /Слововживання/галузь#32534>
5. Дроботова М., Опальк В., Омельченко, А. Інноваційні об'єкти курортно-рекреаційної сфери України: тенденції та перспективи України. *Економіка та суспільство*, 2024. №6. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-87>
6. Жук П.В. Туристично-рекреаційна сфера регіону як об'єкт дослідження конкурентоспроможності. *Регіональна економіка*. 2022. №2. С. 17-24. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-2-2>
7. Камінецький В.В. Вплив правових імперативів на розвиток курортно-рекреаційної сфери регіонів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. 2020. Том 31 (70). № 2. С.90-95. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.2/15>
8. Камінецький В.В. Концептуальні засади державного регулювання розвитку курортно-рекреаційної сфери в регіонах України. *Право та державне управління*. 2020 р. Том 2. № 1. С. 115-121. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-2.16>
9. Коєва Х. О. Механізм публічного управління у курортно-рекреаційній сфері: дис. ... доктора філософії : 281 / Одеса. Нац. університет «Одеська політехніка». Одеса, 2025. 212 с.

10. Колісниченко Н. Попов М. Виклики публічного управління туристично-рекреаційною сферою періоду післявоєнного відновлення: досвід проектно-інвестиційної діяльності балканських країн. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*, 2025. Вип. 33. С.28-35. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb332025322836>
11. Майстро С.В, Домбровська С.М. Особливості державного управління рекреаційним туризмом України : монографія. Харків: НУЦЗУ, 2017. 198 с.
12. Мельник Л.А. Теоретичні засади державного регулювання курортно-рекреаційної сфери. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 8. URL: <http://www.du.nauka.com.ua/?op=1&z=1855>
13. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 №2573-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
14. Сфера. Словник_UA. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=сфера>
15. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. / Г.С. Одінцева. Київ : «Видавничий дім «Професіонал», 2008. 288 с.
16. Тищенко О.П. Курортно-рекреаційна сфера України: стан, втрати, шляхи санації. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 6. С. 93-100. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/34701>
17. Фоміцька Н.В., Єганов В.В. Теорія систем для менеджерів : навч. посіб. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. 248 с.
18. Яцук Н.В. Поняття державного регулювання сфери рекреації. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2009. №3. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/yacuk.htm
19. Buckley R. Tourism and Environment. Annual Review of Environment and Resources. 2011. Vol. 36. 397-416. URL: https://www.academia.edu/9337051/Tourism_and_environment
20. Keeling D. Management in Government / D. Keeling, London: Allen & Unwin. 2018. 210. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203701690/management-government-desmond-keeling>
21. Kotler P.T. Marketing for Hospitality and Tourism (7th Edition) / Philip T. Kotler, John T. Bowen, James Makens, Seyhmus Baloglu. Boston : Pearson, 2017. 658 . URL: https://www.slithm.edu.lk/wp-content/uploads/2022/02/marketing_for_hospitalitytourism.pdf1

Стаття надійшла до редакції 15.10.2025

Стаття рекомендована до друку 17.11.2025

Опубліковано 30.12.2025

Oleksandr Morachov, graduate student of the Department of Public Administration and Regional Studies, Odesa Polytechnic National University, Shevchenko av., 1, Odesa, 65044, Ukraine, ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0004-6044-3222> e-mail a.v.morachev@gmail.com

THEORETICAL APPROACHES TO DEFINING THE CONCEPT OF «RESORT AND RECREATIONAL SPHERE» AS AN OBJECT OF PUBLIC MANAGEMENT

Abstract. The article argues that scientific sources lack a unified approach to defining the concept of “resort and recreational sphere”, and there is also substitution and identification of categories to which this concept belongs. It is advisable to reveal the content of the concept of “resort and recreational sphere” based on the use of various scientific and methodological approaches, namely anthropological, institutional and legal, and purely theoretical. Based on

the anthropological approach, it is advisable to consider the resort and recreational sphere as a sphere whose functioning is aimed at restoring a person's mental and physical strength as a result of various influences of the external environment.

The article concludes that the institutional and legal approach gives grounds to assert that the functioning of the resort and recreational sector is influenced by the activities of public authorities at various levels. They develop and implement policies to ensure the preservation and restoration of citizens' health, manage or regulate healthcare facilities, recreation facilities, resorts, and other institutions in those industries that contribute to human recreation. The article emphasizes that it is the authorities that set state standards and regulations regarding the activities of the above-mentioned institutions, as well as the conditions and levels of restoring and preserving people's health.

The article proposes to consider that various kinds of enterprises and institutions whose activities are aimed at human recreation can be considered as objects of the resort and recreational sphere. The resort and recreational sphere is neither a branch of the economy nor a cooperation; it is a broader concept that relates to various (abstract and concrete) components of life, where it is appropriate to use the term "sphere".

The article argues that, based on a systems approach, the resort and recreational sector can be considered as a subsystem in the public health system, which in turn can be considered a subsystem of health care. Since the above systems are complex, that is, they implement more than one goal, the definition of system elements can be carried out according to various criteria.

Keywords: *public administration, human recreation, resort and recreation sphere, resort and recreation industry, public administration in the sphere, public health system, health care system.*

In cites: Morachov, O.V. (2025). Theoretical approaches to defining the concept of «resort and recreational sphere» as an object of public management. *Theory and Practice of Public Administration*, 2 (81), 234–246. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2025-2-14> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Aliyeva A. Yu. (2020). Modern business models of tourism and recreation development in Ukraine. *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky*, 5(1). 228-235. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-1-27> [in Ukrainian].
2. Bezverkhnnyuk T., Babov K., & Tsurkan O. (2022). Resource provision of post-war recovery and development of Ukraine: the potential of the resort and recreational sphere. *Naukovi innovatsiyi ta peredovi tekhnolohiyi (Seriya «Derzhavne upravlinnya», Seriya «Pravo», Seriya «Ekonomika», Seriya «Psykholohiya», Seriya «Pedahohika»)*, 6(8). 459-470. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6\(8\)-459-470](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-6(8)-459-470) [in Ukrainian].
3. Velichko V. V. (2013). Organization of recreational services: a textbook. Kharkiv: KhNUMG named after O. M. Beketov. 202 [in Ukrainian].
4. Industry – word usage. URL: <https://goroh.pp.ua/Слововживання/галузь#32534> [in Ukrainian].
5. Drobotova M., Opalk V., & Omelchenko, A. (2024). Innovative objects of the resort and recreational sphere of Ukraine: trends and prospects of Ukraine. *Ekonomika ta suspil'stvo*, 6. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-87> [in Ukrainian].
6. Zhuk, P.V. (2022). The tourist and recreational sphere of the region as an object of competitiveness research. *Regional economy*, 2. 17-24. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-2-2> [in Ukrainian].

7. Kaminetsky, V.V. (2020). The influence of legal imperatives on the development of the resort and recreational sphere of regions. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernads'koho. Seriya: Derzhavne upravlinnya*, 31 (70), 2. 90-95. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.2/15> [in Ukrainian].
8. Kaminetsky, V.V. (2020). Conceptual principles of state regulation of the development of the resort and recreational sphere in the regions of Ukraine. *Pravo ta derzhavne upravlinnya*, 2,1. 115-121. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-2.16> [in Ukrainian].
9. Koeva, Kh. O. (2025). The mechanism of public administration in the resort and recreational sphere. Doctor of Philosophy. Odesa. National University «Odesa Polytechnic». [in Ukrainian].
10. Kolisnichenko, N., & Popov, M. (2025). Challenges of public administration of the tourism and recreation sector in the period of post-war recovery: experience of project and investment activities of the Balkan countries. *Teoretychni ta prykladni pytannya derzhavotvorennia*, 33, 28-35. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb332025322836> [in Ukrainian].
11. Maistro, S.V., & Dombrovska, S.M. (2017). Peculiarities of state management of recreational tourism in Ukraine. Kharkiv: NUTZU [in Ukrainian].
12. Melnyk L. A. (2018). Theoretical principles of state regulation of the resort and recreational sphere. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennia ta rozvytok*, 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1855> [in Ukrainian].
13. Law of Ukraine on the public health system. 06.09.2022 № 2573-IX. (2022, September 06). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
14. Sphere. Dictionary_UA. URL: <https://slovyk.ua/index.php?sword=cфера> [in Ukrainian].
15. Odintsova, G.S., Dzyundzyuk, V.B., & Meltyukhova, N.M. et al. (2008). Theory and history of public administration: textbook / Kyiv: Publishing house «Professional» [in Ukrainian].
16. Tyshchenko, O.P. (2016). Resort and recreational sphere of Ukraine: state, losses, ways of rehabilitation. *Economy and Society*, 6. 93-100. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/34701> [in Ukrainian].
17. Fomitska, N.V., & Yeganov, V.V. (2013). Theory of systems for managers: training. manual Kharkiv: Publishing House of KhaRI NADU «Master» [in Ukrainian].
18. Yatsuk, N.V. (2009). The concept of state regulation of the recreation sphere. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnya*, 3. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/yacuk.htm [in Ukrainian].
19. Buckley, R. (2011). Tourism and Environment. *Annual Review of Environment and Resources*, 36, 397-416. URL: https://www.academia.edu/9337051/Tourism_and_environment
20. Keeling, D. (2018). Management in Government / D. Keeling, London: Allen&Unwin, 210. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203701690/management-government-desmond-keeling>
21. Kotler, P.T. (2017). Marketing for Hospitality and Tourism (7th Edition) / Philip T. Kotler, John T. Bowen, James Makens, Seyhmus Baloglu. Boston : Pearson, 658. URL: https://www.slithm.edu.lk/wp-content/uploads/2022/02/marketing_for_hospitalitytourism.pdf

The article was received by the editors 15.10.2025

The article is recommended for printing 17.11.2025

Published 30.12.2025